

**СУЧАСНІ
РЕЦЕПЦІЇ СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТИРІВ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
2 – 4 грудня 2022

Полтава

6. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки : навч. посібник. Київ : Знання, 2003. 456 с.
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#n8>
8. Сковорода Г. С. Філософські трактати. Київ : Видавництво «Відкрита книга», 2011. 32 с.
9. Ткаченко Л. Педагогічні ідеї Г.С. Сковороди у контексті науково-педагогічної думки XVIII ст. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Черкаси, 2007. С. 187-194.
10. Шевченко П. І. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди. *Філософська, педагогічна та літературно-мистецька спадщина Г. С. Сковороди і сучасність: матеріали Всеукраїнських міжвузівських сквородинських читань з нагоди 200-річчя з дня смерті мислителя*. Кривий Ріг, 1994. С. 71-78.

УДК 37(091)(477)–051

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Г. С. СКОВОРОДИ

Леся Клевака

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
klevakaalesi@ukr.net*

Людина народжується як індивід, як суб'єкт суспільства, з притаманними їй природними задатками, формується як особистість у системі суспільних відносин завдяки цілеспрямованому вихованню. Формування особистості – процес соціального розвитку людини, становлення її як суб'єкта діяльності, члена суспільства, громадянина. Виявляється і формується вона в процесі свідомої діяльності й спілкування. Поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого, індивідуального та неповторного.

Проблема людини, її щастя та сенс життя посідає значне місце у філософських пошуках мислителів упродовж багатьох століть. Центральне місце у творчій спадщині Г. С. Сковороди посідає проблема людини, формування її як особистості. Філософ неодноразово підкреслював, що формування особистості не можна повністю пустити на самоплив, а треба постійно допомагати долати перешкоди, які зустрічаються на її шляху, щоб запобігти можливості виникнення відхилень у її формуванні.

Мета наукового дослідження: проаналізувати особливості формування особистості за Г. С. Сковородою.

Кожну людину Г. С. Сковорода вважає унікальною, неповторною, своєю мірою обдарованою від природи. Кожного індивіда він тлумачив включеним у суспільство, визначаючи за кожним свою професійну, суспільну роль [1, с. 22]. Водночас за особистістю філософ визнавав здатність до духовного розвитку і творчості. Основним для особистості філософ вважає духовно-моральний розвиток, хоч і не залишає поза увагою психічний (емоційно-вольовий та інтелектуальний), фізичний, естетичний розвиток, набуття соціального досвіду тощо [5, с. 10-11].

Г. С. Сковорода обстоював думку про те, що за своєю природою людина не зіпсована, добра, що «справді людське серце і розум аж ніяк не можуть бажати зла людям». На думку філософа, причинами, що породжують моральні недоліки, інші відхилення у поведінці, є суспільні умови, неправильно поставлене виховання, темрява, неосвіченість народу. Особливо важливим у формуванні особистості є правильне виховання, воно може дати, як відзначав Г. С. Сковорода, «те, чого не дадуть ні чин, ні багатство, ні походження, ні милість вельмож» [4, с. 142].

Виховання варто починати якомога раніше, максимально враховуючи психофізіологічні особливості дітей. Хоч іноді й важко пізнати природу дитини, але вона може і повинна бути пізнана. Г. С. Сковорода наголошував на необхідності вести щоденне спостереження за дитиною, її грою, взаєминами з оточуючими, за всім її життям. Тільки у такий спосіб можна глибоко вивчити її задатки і відповідно будувати процес виховання. Саме правильне виховання дитини з перших днів її життя, вважав філософ, є основою профілактики відхилень у формуванні її особистості [2, с. 40].

Одним із перших в історії педагогічної думки України Г. С. Сковорода висунув ідею всебічно розвиненої особистості. Тому в його творах знаходимо чимало слушних міркувань з приводу морального, трудового, фізичного, естетичного, розумового виховання [2, с. 40]. Духовно-моральна змістовність особистості для філософа є основною, тому на формування духовно-моральних якостей спрямовано переважну більшість усіх його педагогічних повчань [5, с. 10].

Наукові розвідки Л. І. Ткаченко у вивченні змісту творів Г. С. Сковороди дозволяють виділити чотири стадії розвитку особистості. Перша стадія – самопізнання. На цій стадії, на думку мислителя, увага особистості має бути спрямованою до трансцендентних цінностей і власної ідентичності, що дає особистості осягнення смислу людського буття, звернення до цінностей духовного буття людини. Друга стадія – самовизначення, яке передбачає з'ясування «сродності» індивіда, тобто здібностей, обдарованості для виконання певного виду праці, обрання своєї професії. Третя стадія – саморозвиток, який передбачає розвиток розумових (інтелектуальних і психічних), фізичних, соціальних, професійних та інших якостей особистості на основі духовно-морального розвитку. Четверта стадія розвитку особистості – це самовдосконалення, що базується на сформованості духовно-моральної сфери особистості, реалізація постійного прагнення більш високого рівня розвитку («немає нічого важливішого, ніж стати кращим»). Розвиток особистості,

відповідно до ідей Г. С. Сковороди, має супроводжуватися постійною саморефлексією [5, с. 11].

Формування особистості філософ розуміє як єдиний цілісний процес. Будь яка діяльність людини повинна виконуватися у відповідності до внутрішньої схильності. Кожному необхідно пізнати себе, зрозуміти необхідність самопізнання своєї глибинної сутності. Григорій Сковорода зазначає, що коли ми прагнемо пізнати оточуючий світ, то мусимо почати з осягнення свого внутрішнього світу, тобто самопізнання. Можемо говорити про самопізнання та самовдосконалення людини на основі «сродної» життєвої діяльності. Зокрема Г. С. Сковорода вважав, що самопізнання зв'язане із пізнанням інших людей, оскільки у природі людини діють закони, яким підлягає людська природа взагалі. З огляду на це, мислитель закликав пізнавати інших людей, вчитися на досвіді інших для того, аби краще зрозуміти самого себе. Пізнання людини не може обмежитися вивченням лише її зовнішніх рис, адже справжня сутність особистості полягає у вчинках та діях. Необхідною умовою розвитку виступає свобода особистості, яку він співвідносить із відповідальністю особистості за власні вчинки [1, с. 22-23]. Г. С. Сковорода наголошував на необхідності та важливості виховання. Вагому роль у вихованні відводиться вчителю, філософ акцентує на його важливому завданні щодо формування особистості [3, с. 40].

Отже, формування особистості забезпечує її інтелектуальне, моральне, духовне зростання, що дає можливість творення культурних цінностей, допомагає їй осягнути, в чому полягає її щастя.

Література

1. Біляковська О. О. Концепція розвитку особистості Григорія Сковороди як основа людиноцентричності у сучасній парадигмі освіти. *Григорій Сковорода у сучасному багатомірному світі*: зб. тез VIII Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. В.П. Мельника. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 22-23.
2. Козубовська І. В. Формування особистості в педагогічній спадщині Г. Сковороди. *Початкова школа*. 1996. №5. С. 40-42.
3. Куц В. А. Григорій Сковорода про роль праці у розвитку особистості. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка.: Збірник наукових праць. Київ, 2008. №3. С. 39-42.
4. Сковорода Г. Сродность к богословию. *Повне зібрання творів*: у 2-х т. Київ : Знання, 1973. Т. 2. С. 142.
5. Ткаченко Л. І. Проблема розвитку особистості в педагогічній спадщині Григорія Савича Сковороди: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 23 с.